

Yedinci Pencere-4- Zerreler âlemini hadsiz ve geniş bir tarla hükmüne getirip..

Zerreler âlemini hadsiz ve geniş bir tarla hükmüne getirip, her dakikada kemal-i hikmetle ekip biçip, yeni yeni kâinatlar mahsulatını ondan almak ve o camide, âcize, cahile olan zerrata gayet şuurkârane ve gayet hakîmane ve muktedirane hadsiz muntazam vazifeleri gördürmek, yine o Kadîr-i Zülcelal'in ve o Sâni'-i Zülkemal'in vücub-u vücudunu ve kemal-i kudretini ve azamet-i rububiyetini ve vahdetini ve kemal-i rububiyetini gösterir. İşte bu dört yol ile büyük bir pencere marifetullahı açılır. Ve büyük bir mikyasta bir Sâni'-i Hakîm'i akla gösterir.

Şimdi ey bedbaht gafil! Şu halde onu görmek ve tanımak istemezsen aklını çıkar at, hayvan ol, kurtul.

“Zerreler âlemini hadsiz ve geniş bir tarla hükmüne getirip...”

Koca kainatı, atomların ekilip biçildiği devasa bir tarla gibi düşünün. Her bir atom, bu tarladaki birer tohum gibidir. Bu tarla öyle geniştir ki, sadece dünyayı değil, trilyonlarca yıldızı ve canlıyı içine alır.

O uçsuz bucaksız sahada: Zerreler ekilir, birleşir, çözülür... Ve her seferinde yeni varlıklar başak

verir. Kâinat, zerrelerin ekildiği sonsuz bir tarladır; her atom, o tarlada yeşeren bir tohumdur.

“...her dakikada kemal-i hikmetle ekip biçip, yeni yeni kâinatlar mahsulatını ondan almak...”

Bu tarla bir kez ekilip bırakılmamış. Her saniye milyarlarca hücre ölüyor, yerine yenisi geliyor; yıldızlar sönüyor, yenileri doğuyor. Yaratıcı, bu zerreler tarlasından her an “yeni yeni kainatlar” (yeni görüntüler, yeni varlıklar) hasat ediyor. Ama bu iş öyle rastgele değil, tam bir

yerli yerindelikle (**kemal-i hikmet**) yapıyor.

Her an atomları yer değiştirerek taze bir dünya yaratılıyor. Sanki her an: Eski bir âlem biçiliyor, yerine yepyeni bir âlem ekiliyor. Ve bu sonsuz tarladan, her dakika yeni kâinatlar mahsul veriyor.

“...ve o camide, âcize, cahile olan zerrata gayet şuurkârane ve gayet hakîmane ve muktedirane hadsiz muntazam vazifeleri gördürmek...”

Cansız, aciz ve şuursuz olan zerreler... Kendi başlarına hiçbir şey bilemez, hiçbir işi idare edemezler. Fakat bakıyorsun ki, her biri sanki biliyor gibi hareket ediyor; yerini şaşırıyor, vazifesini aksatmıyor, ölçüyü bozmuyor.

Bir hücrede, bir yaprakta, bir yıldızda, aynı zerreler, farklı vazifelerle kusursuz işler görüyor. Nerede duracağını, ne yapacağını, neye hizmet edeceğini adeta biliyor gibi davranıyor.

Hâlbuki kendileri: câmide... âcize... câhile...

Ama buna rağmen: Öyle işler görüyorlar ki sistem kuruyorlar, ölçüyle hareket ediyorlar. Bir hücrede ayrı, bir ağaçta ayrı, bir yıldızda ayrı vazifeler görüyorlar.

Câmide oldukları hâlde hayatlı işler... Âcize oldukları hâlde kudretli işler... Câhile oldukları hâlde şuurlu işler ortaya çıkıyor.

Ama yaptıkları işler: şuurlu, hikmetli ve son derece kudretli bir tasarrufu gösteriyor.

Demek ki o vazifeleri yapan onlar değil; onlara yaptıran, her şeyi bilen ve her şeye gücü yetendir.

Camid, aciz, cahil”, değil de “camide, acize, cahile” demesinin hikmeti nedir?

Üstad'ın zerreleri nitelerken “câmid, âciz, cahil” yerine, dişil takısı ekleyerek “câmide, âcize, câhile” demesinin hikmeti şunlar olabilir.

1- Arapça kaidelerinde “Cem-i mürekkebe (insan dışı çoğullar) müennes hükmündedir” kuralı vardır. Yani ağaçlar, taşlar veya zerreler dediğimizde, bu topluluk “müennes” bir sığa ile karşılanır.

Eğer Üstad “câmid” (müzekker) deseydi, zihne sadece o anki “tek bir parça” veya “sabit bir durum” gelecekti. Ancak “câmide” dediğinde, o sıfatı bütün bir zerreler ordusuna giydirmiş oluyor. Yani bu sıfat artık bir ferdin değil, bütün bir türün ve cemaatin ortak vasfı haline

geliyor.

2- Metinde zerreler alemi için “hadsiz ve geniş bir tarla” tabiri kullanılıyor. Bir tarla; tohumun atıldığı, işlendiği ve yeni mahsullerin (neticelerin) alındığı yerdir. “Dişilik” (müenneslik) sığınağı, biyolojik karşılığı olan “doğurganlık ve üretim” manasını mecazi olarak içinde barındırır. Üstad, zerreleri sadece “cansız parçalar” (müzekker/sabit) olarak değil, sürekli yeni kainatlar doğuran, meyve veren bir “müennes tarla” gibi vasıflandırıyor.

Bu Muazzam Sistem Neyi İspat Eder?

yine o Kadîr-i Zülcelal’in ve o Sâni’-i ZülkemaI’in vücub-u vücudunu ve kemal-i kudretini ve azamet-i rububiyetini ve vahdetini ve kemal-i rububiyetini gösterir.

Vücub-u Vücut: Şuursuz atomların bu kadar “akıllıca” çalışması, onları çalıştıran bir Usta’nın (Sâni’) varlığını mecbur kılar. Usta olmadan bu bina yükselmez.

“Kör, Sağır ve Cahil İşçiler” Senaryosu

Hayal et ki, önünde dünyanın en lüks, en akıllı ve en sanatlı sarayı yükseliyor. Sarayın her odası ayrı bir teknolojiyle donatılmış, duvarları ince el işçiliğiyle süslenmiş.

Şimdi bu sarayın yapım aşamasına bakıyorsun ve şunu görüyorsun:

- İnşaatta çalışan işçilerin tamamı **görme engelli**.
- Hepsi aynı zamanda **işitme engelli**.
- Üstelik bu işçilerin hiçbiri mühendislik, mimarlık veya matematik **bilmiyor**. (Cahil)
- Hatta bu işçilerin ellerinde bir **plan veya proje de yok**.

Soru şu: Bu kör, sağır ve cahil işçiler, kendi başlarına hareket ederek, birbirleriyle yardımlaşarak böyle muazzam bir sarayı inşa edebilirler mi?

Cevap: İmkansız. Eğer o saray orada yükseliyorsa, o işçileri bir “gölge” gibi kullanan, her birinin elinden tutup nereye koyacağını bilen, planı ve projeyi kendi zihninde tutan **görünmez bir Mimar** olmak zorundadır.

İşte Zerrelerin “Vücub-u Vücut” İspatı:

1. **Zerrelerin Hali:** Bir atomun gözü yok (kör), kulağı yok (sağır), beyni yok (cahil). Kendi başına bir protein zinciri kurmayı veya bir göz hücresini inşa etmeyi bilemez.
2. **Ortaya Çıkan İş:** Ama bu kör ve cahil atomlar bir araya gelip senin “gözünü”,

“beynini” ve koca “kainatı” bir saray gibi inşa ediyorlar.

3. **Vurucu Netice:** Eğer bu akılsız atomlar, dünyanın en akıllı işlerini yapıyorlarsa; onları bir kalem gibi kullanan, her an onlara emir veren bir **Sâni’ (Sanatçı)** olmak zorundadır.

Vücub-u Vücut şudur: O Sanatkar olmazsa, bu atomlar bir adım bile atamaz, bu kainat sarayı bir saniye bile ayakta kalamaz. O’nun varlığı, bu binanın varlığı kadar kesin ve **zorunludur. Kısacası:** Mimarsız bir saray ne kadar imkansızsa, Sanatçısız bir atom faaliyeti de o kadar imkansızdır. Saray varsa, Mimar’ın varlığı “vaciptir” (şarttır).

...kemal-i kudretini...

Kemal-i Kudret: Trilyonlarca atomu her saniye yeni bir dünya kuracak şekilde yönetmek, sonsuz bir kudret gerektirir.

“Aynı Anda Milyonlarca Piyano Çalmak” Senaryosu

Hayal et ki, önünde bir değil, tam **trilyonlarca piyano** var. Ve bu piyanoların her birinin başında, hayatında hiç nota görmemiş, parmaklarını bile hareket ettiremeyen **felçli ve cahil birer çocuk** oturuyor.

Normalde bu çocuklardan bir “gürültü” bile çıkması zordur. Ama bir bakıyorsun ki:

- Trilyonlarca piyano **aynı anda** çalmaya başlıyor.
- Her biri dünyanın en zor, en sanatlı ve en kusursuz bestesini icra ediyor.
- Ve en şaşırtıcısı; trilyonlarca piyano birleştiğinde, ortaya devasa ve tek bir **muazzam senfoni** çıkıyor. Hiçbir nota şaşmıyor, hiçbir parmak takılmıyor, hiçbir ses birbirine karışmıyor.

Soru şu: Bu felçli ve cahil çocukların bu muazzam müziği aynı anda hatasız çalması için ne kadar büyük bir “güç” ve “kontrol” gerekir?

Cevap: Bu işi yapan çocuklar olamaz. O piyanoların her bir tuşuna aynı anda basan, her notayı tek tek yöneten ve trilyonlarca enstrümanı tek bir merkezden idare eden **sonsuz bir Kudret** sahibi olmak zorundadır.

İşte Zerrelere “Kemal-i Kudret” İspatı:

1. **Zerrelere Hızı:** Vücudundaki atomlar her saniye yer değiştiriyor, ölüyor, yenileniyor. Sadece senin vücudunda değil, dünyadaki bütün canlılarda, yıldızlarda ve galaksilerde bu “atom trafiği” saniyede katrilyonlarca işlem yapıyor.

2. **Hatasızlık (Kemal):** Bu kadar muazzam bir hız ve kalabalık içinde; bir tek atom bile yolunu şaşırıyor, yanlış hücreye girmiyor, yanlış bağ kurmuyor. Eğer bir saniye “pardon, şaşırdım” dese, kainat infilak eder.
3. **Vurucu Netice:** Trilyonlarca “âciz” atomu, her saniye **yeni bir kainat** kuracak kadar hızlı, sanatlı ve hatasız çalıştırmak; ancak gücü her şeyi kuşatan, hiçbir engelle takılmayan ve en büyüğü en küçük gibi kolayca çeviren bir **Kemal-i Kudret** ile mümkündür.

Kemal-i Kudret şudur: Bir atomu döndürmekle, koca bir galaksiyi döndürmek O'nun için aynı kolaylıktadır. Eğer gücünde bir noksanlık (kemalden eksiklik) olsaydı, bu kadar kalabalık bir “zerreler ordusu” saniyede bir kez bile olsa birbirine girer, intizam bozulurdu. Düzenin kusursuzluğu, gücün sonsuzluğunu ispat eder.

Kısacası: Trilyonlarca piyanoyu aynı anda hatasız çaldırmak ne kadar büyük bir “güç” isterse; trilyonlarca atomu her an yeni bir dünya kuracak şekilde yönetmek, ondan sonsuz derece daha büyük bir **Kemal-i Kudret** ister.

...azamet-i rububiyetini...

Azamet- i Rububiyet: Azamet” büyüklük, **“Rububiyet”** ise terbiye etmek, idare etmek ve çekip çevirmek demektir. Sadece bir tek zerreyi değil; galaksilerden hücrelere, güneşlerden atom altı parçacıklara kadar **trilyonlarca sınırsız zerreyi aynı anda** bir ordu gibi komuta etmektedir.

“Sınırsız Bir Ordu ve Kusursuz Emir” Senaryosu

Hayal et ki, dünyadaki bütün insanların toplamından daha büyük, trilyonlarca askerden oluşan devasa bir **ordu** var. Bu ordunun öyle bir yapısı var ki:

- Her bir askerin elinde **farklı bir iş** var: Biri saray örüyor, biri nakış işliyor, biri yemek pişiriyor.
- Bu askerlerin hiçbiri birbirini görmüyor, duymuyor ve ne yapacağını bilmiyor.
- Ama bir bakıyorsun ki; bir **“Arş”** sesi geliyor ve aynı saniyede trilyonlarca asker, sanki tek bir vücutmuş gibi, birbirine çarpmadan, yollarını karıştırmadan, her biri kendi özel görevini en mükemmel şekilde yerine getiriyor.

Soru şu: Bu kadar büyük ve dağınık bir orduyu, aynı anda, tek bir merkezden, hiçbir karışıklığa izin vermeden yönetmek için nasıl bir “hükümlerlik” gerekir?

Cevap: Eğer bir komutan, bir milyar askere aynı anda farklı emirler verip hepsini hatasız

çalıştırabiliyorsa, o komutanın otoritesi “**Azamet**” (muazzam büyüklük) seviyesindedir. Hiçbir asker o emrin dışına çıkamaz, hiçbir bölük kendi başına hareket edemez.

İşte Zerrelerin “Azamet-i Rububiyet” İspatı:

1. **Zerrelerin Kalabalığı (Ordu):** Kainattaki zerrelerin sayısı rakamlara sığmaz. Her bir atom, koca kainat fabrikasında çalışan birer “asker” gibidir.
2. **Genişlik (Azamet):** Bu zerreler ordusu sadece senin vücudunda değil; aynı anda güneşte, galaksilerde, denizlerin dibinde ve toprağın derinliklerinde görev yapıyor.
3. **Vurucu Netice:** Trilyonlarca zerreyi, kainatın her köşesinde, aynı anda, sanki tek bir düğmeye basılmış gibi sevk ve idare etmek; o yönetimin (Rububiyet) ne kadar devasa, ne kadar kuşatıcı ve ne kadar haşmetli (**Azametli**) olduğunu ispat eder.

Azamet-i Rububiyet şudur: Öyle bir idaredir ki; bir zerreyi terbiye edip görevine koştururken, koca bir galaksiyi de ihmal etmez. Bir çiçeğin içindeki atomu yönetirken, koca bir baharı da aynı anda “ekip biçer.” O’nun büyüklüğü karşısında hiçbir zerre gizlenemez ve hiçbir görev aksayamaz.

Kısacası: Trilyonlarca askeri, her birine ayrı ve sanatlı bir iş yaptırarak tek bir emirle yönetmek ne kadar büyük bir “otorite” isterse; kainat tarlasındaki bütün zerreleri aynı anda “ekip biçmek” de ondan sonsuz derece daha büyük bir **Azamet-i Rububiyet** ister.

...ve vahdetini...

Vahdet: Bütün atomların aynı tarlada, aynı “ekim-dikim” kurallarına uyması; toprağı, zerreleri ve mahsulü yaratanın **Tek (Vahid)** olduğunu ispat eder.

“Dünyadaki Bütün Kapıları Açan Tek Şifre” Senaryosu

Hayal et ki, dünyanın her bir köşesinde, trilyonlarca farklı kasa ve kilit var. Bu kasalar kutuplarda, çöllerin derinliklerinde, okyanusun tabanında ve hatta senin evinin içinde duruyor.

Şimdi bu kasaların her birinin kilidini inceliyorsun ve şunu fark ediyorsun:

- Her kasanın içindeki mekanizma, dişliler ve şifreleme mantığı **birbirinin tıpatıp aynısı**.
- Cebinden **tek bir anahtar** çıkarıyorsun; o anahtarı kutuplardaki kasaya takıyorsun, “tık” diye açılıyor. Aynı anahtarı okyanusun dibindeki kasaya takıyorsun, o da açılıyor. Senin evindeki kasaya takıyorsun, o da aynı anahtarla açılıyor.

Soru Őu: Bu kadar uzak ve farklı yerlerdeki trilyonlarca kasanın, aynı anahtarla açılması neyi ispat eder?

Cevap: Bu kasaların tamamını **tek bir usta** tasarlamış ve hepsine aynı “kilit sistemini” yerleştirmiştir. Eğer kasaları farklı ustalar yapsaydı, her birinin anahtarı ve şifresi ayrı olurdu.

İşte Zerrelerin “Vahdet” İspatı:

1. **Zerrelerin Kilidi (Sistem):** Kainattaki bütün zerrelerin “ekilip biçilme” kuralı aynıdır. Hidrojen atomu güneşte hangi kurala göre hareket ediyorsa, senin gözündeki suyun içinde de aynı kurala göre hareket eder.
2. **Aynı Kanun (Anahtar):** Topraktaki tohumun rızkını ayıklama sistemiyle, senin damarındaki hücrenin kandan gıda ayıklama sistemi aynıdır. Hepsi aynı “hikmet ve mizan” anahtarıyla çalışır.
3. **Vurucu Netice:** Eğer kainatın her köşesindeki trilyonlarca zerre, aynı “disiplin” ve aynı “program” ile hareket ediyorsa; bu durum, o programı yazan ve o zerreleri idare eden zatın **Tek (Vahid)** olduğunu güneş gibi ispat eder.

Vahdet Şudur: Öyle bir birliktir ki; bir zerreyi kim yarattıysa, bütün kainatı da o yaratmıştır. Çünkü bir zerreinin çalışması için gereken “kanunlar”, bütün kainatta geçerli olan kanunlarla aynıdır. Zerreiyi idare edemeyen, kainatı idare edemez; kainatı idare edemeyen, bir zerreyi de idare edemez.

Kısacası: Trilyonlarca kasayı tek bir anahtarla açmak, o kasaların ustasının “tek” olduğunu ne kadar kesin ispat ederse; kainat tarlasındaki bütün zerrelerin aynı “hikmet ve nizam” kanununa boyun eğmesi de, o zerrelerin sahibinin **Tek (Vahid)** olduğunu o kadar kesin ispat eder.

ve kemal-i rububiyetini gösterir.

Kemal-i Rububiyet: “Kemal” noksansızlık, mükemmellik demektir. Bu kadar büyük bir idare içinde her bir zerreinin işinin **en ince detayına kadar sanatlı, faydalı ve tam vaktinde** yapılmasıdır.

Bir iş ne kadar büyürse, detaylar genelde ihmal edilir. Ancak burada; koca kainat tarlası ekip biçilirken (Azamet), en küçük bir hücrenin içindeki atomun görevi bile en estetik, en hikmetli ve en mükemmel şekilde yapılıyor (Kemal). Hiçbir yerde bir pürüz, bir çirkinlik veya bir aksama olmuyor.

“Sadece ‘çok’ iş yapmıyor, yaptığı her işi ‘en mükemmel’ şekilde yapıyor. Hem koca dünyayı çeviriyor, hem de o dünyanın içindeki bir karıncanın gözündeki atomu en nazik sanatla

yerleştiriyor.”

“Sonsuz Bir Resim Atölyesi” Senaryosu

Hayal et ki, önünde uçsuz bucaksız, trilyonlarca **tuvalden** oluşan bir meydan var. Bu meydanın öyle bir yapısı var ki:

- Her bir tuvalin üzerinde, dünyanın en karmaşık, en renkli ve en ince detaylı **mikroskobik tabloları** çizilecek.
- Normalde bir ressam, bir tabloyu çizerken bütün dikkatini o noktaya verir. Fırçayı bir milim kaydırırsa resim bozulur. Eğer aynı anda iki tablo çizmeye kalksa, ikisini de mahveder.

Şimdi bu meydanda akıl almaz bir olay gerçekleşiyor:

1. Trilyonlarca tablo **aynı anda** çizilmeye başlanıyor.
2. Her bir tablonun içindeki o gözle görülmeyen minicik detaylar, renk geçişleri ve altın varaklar aynı saniyede, en ufak bir taşma veya leke olmadan yerlerine oturuyor.
3. Hiçbir tablo “diğeri çiziliyor diye” ihmal edilmiyor. Koca meydandaki bütün resimler, sanki ressam **sadece o tek bir tabloyla** ilgileniyormuş gibi, en yüksek sanatla ve noksansız bitiriliyor.

Soru şu: Bu kadar devasa bir kalabalığı (Azamet) yönetirken, her bir tablonun içindeki o mikro sanatı hiç aksatmadan, en mükemmel şekilde (Kemal) tamamlamak nasıl bir “ustalık” ister?

Cevap: Bu, o yöneticiliğin sadece “güçlü” değil, aynı zamanda **“kusursuz ve sanatlı” (Kemal)** olduğunu ispat eder.

İşte Zerrelerin “Kemal-i Rububiyet” İspatı:

- **Büyüklik ve Detay:** Yaratıcı, koca bir yıldızı (galaksiyi) gökyüzünde bir tuval gibi boyarken (**Azamet**), o yıldızın içindeki tek bir atomun görevini ve sanatını asla ihmal etmez.
- **Sanatın Zirvesi (Kemal):** Zerreler bir araya gelip bir kelebeğin kanadını veya bir insan gözünü oluştururken; sadece “rastgele dizilmezler.” En estetik, en faydalı ve en sanatlı şekilde yerleşirler.
- **Vurucu Netice:** Trilyonlarca zerreyi aynı anda yönetip (**Rububiyet**), her birine en ince, en faydalı ve en noksansız görevi yaptırmak; o yöneticiliğin mükemmelliğini (**Kemal**) ispat eder.

Kemal-i Rububiyet şudur: Öyle bir idaredir ki; hiçbir iş, başka bir işe engel olmaz. Koca kainatı idare etmek, bir tek atomu idare etmek kadar kolaydır ve her iki işte de **sanatın ve faydanın zirvesi** görünür. Hiçbir yerde “idare boşluğu”, “çirkinlik” veya “noksanlık” yoktur.

Kısacası: Trilyonlarca tabloyu aynı anda, sanki her biriyle tek tek ilgileniyormuş gibi noksansız ve en yüksek sanatla bitirmek ne kadar büyük bir “ustalık” isterse; kainat tarlasındaki bütün zerrelere her an en güzel “mahsullere” dönüştürmek de o kadar büyük bir **Kemal-i Rububiyet** ister.

Kainatın hangi köşesine bakarsan bak; hem bir **Azamet** görürsün, hem de o **Azamet** içindeki her noktada iğne oyası gibi işlenmiş bir **kusursuzluk (Kemal)** görürsün.

İşte bu dört yol ile büyük bir pencere marifetullahı açılır. Ve büyük bir mikyasta bir Sâni'-i Hakîm'i akla gösterir.

Şimdi ey bedbaht gafil! Şu halde onu görmek ve tanımak istemezsen aklını çıkar at, hayvan ol, kurtul.

Üstad burada meseleyi “akıl” ve “vicdan” terazisine koyup son sözü söylüyor.

Marifetullahı Açılan Dört Büyük Pencere: Her paragrafta anlatılan bu pencereler öyle büyüktür ki, birini kapatsan diğeri, diğeri kapatsan öbürü hakikati haykırmaya devam eder.

Bu deliller, her şeyi çok büyük bir ölçüde (**büyük bir mikyasta**) sergiler. Ortada sadece bir “yaratıcı” değil, her şeyi sanatla yapan bir **Sâni'** ve her işi bir amaçla, faydayla yapan bir **Hakîm** olduğu akla “güneş” gibi gösterilir.

Netice: Akıl bu tabloya baktığında, “kendi kendine oldu” diyebilecek hiçbir boşluk bulamaz.

“Şimdi ey bedbaht gafil! Şu halde onu görmek ve tanımak istemezsen...”

Üstad burada üslubunu sertleştiriyor. Çünkü ortada “bilmemek” değil, “görmek istememek” (inat ve gaflet) vardır. Trilyonlarca atomun, tohumun ve hücrenin şahadetini duymayan kişiye “bedbaht” (mutsuz, talihsiz) ve “gafil” (gerçeğe gözünü kapamış) diyor.

“Aklını çıkar at, hayvan ol, kurtul.”

Bu cümledeki “kurtul” ifadesi aslında dehşetli bir ironidir (tariz). Şunu demek istiyor:

Aklın Sorumluluğu: İnsanı hayvandan ayıran en büyük fark, sebep-sonuç ilişkisi kurması ve bu muazzam düzenin bir sahibi olduğunu anlamasıdır. Eğer bu kadar delile rağmen “Ben tanımıyorum” diyorsan, aklın sana sadece **azap** verir. Çünkü akıl, geleceği düşünür, ölümü düşünür, ayrılığı düşünür ve sahipsiz bir kainatta akli olan insan için hayat bir cehennemdir.

Hayvan Olmak: Hayvanın “sorumluluğu” ve “gelecek kaygısı” yoktur. O sadece anı yaşar. Yaratanı tanımaz ama sahipsiz olduğunu düşünüp korkmaz da.

Müthiş Tehdit: “Eğer bu delilleri kabul etmiyorsan, aklın senin için sadece bir bela yüküdür. O zaman insanlık iddiasından vazgeç, akıl denilen o cihazı sök at ki, en azından bir hayvan gibi şuarsuzca yaşayıp bu hakikatlerin ağırlığından kurtulabilesin (tabii mümkünse).”

Ya Akıllı İnsan Ol: Bu muazzam pencerelerden bak, Sâni’-i Hakîm’i tanı, huzuru bul.

Ya da İnsanlıktan Vazgeç: Eğer tanımayacaksan, aklın sana sadece acı verecektir. O halde aklını kullanmayı bırakıp bir hayvan derekesine in ki, bu muazzam nizamın altında ezilmekten (sözde) kurtulasın.

Kısacası: Kainat bu kadar “Lailaheillallah” diye bağırırken susmak; akla ihanet etmektir.